

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

УДК 343.985.7:343.983:343.615:343.132

DOI <https://doi.org/10.32782/2709-9261-2026-2-18-2>

Ботнаренко Ірина Анатоліївна,

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник
науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності

Навчально-наукового інституту поліцейської діяльності

(Національна академія внутрішніх справ, м. Київ)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4697-3767>

Крижна Валентина Володимирівна,

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії
з проблем криміналістичного забезпечення та судової експертології

Навчально-наукового інституту поліцейської діяльності

(Національна академія внутрішніх справ, м. Київ)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0402-4224>

ТАКТИКА ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ, В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У статті розглянуто ключові аспекти тактики проведення огляду місця події при розслідуваннях кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством, що набувають особливої актуальності в умовах воєнного стану. Розглянуто зміст підготовчого, робочого та заключного етапів огляду місця події, а також визначено їх тактичні завдання та особливості організації. Особлива увага приділена питанню забезпеченню безпеки учасників слідчої (розшукової) дії, взаємодії слідчого з фахівцями різних профілів, застосуванню сучасних техніко-криміналістичних засобів, включаючи безпілотні літальні апарати. Також розглянута специфіка виявлення, фіксації та вилучення матеріальних, біологічних і цифрових слідів. Підкреслено важливість комплексного підходу до оцінки місця події з урахуванням можливих ознак приховування домашнього насильства, психологічного стану потерпілої особи та особливостей слідчої картини. Зроблено висновок, що ефективність огляду місця події в кримінальних провадженнях про домашнє насильство та кримінальні правопорушення, що із ним пов'язані, під час воєнного стану залежить від правильної організації слідчої (розшукової) дії, своєчасного використання криміналістичних рекомендацій, сучасних технічних засобів та міжвідомчої співпраці. Важливо враховувати безпекові фактори, що забезпечують повне, всебічне й об'єктивне збирання доказів і підвищують результативність досудового розслідування.

Ключові слова: кримінальне правопорушення, домашнє насильство, огляд місця події, криміналістична тактика, воєнний стан, слідчі (розшукові) дії, цифрові докази, тактичні прийоми, кримінальне провадження.

Вступ. Розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством, передбачає обов'язкове збирання належних, достовірних і допустимих доказів, що мають вирішальне значення для встановлення об'єктивної істини у провадженні. Основним процесуальним способом отримання таких доказів є проведення слідчих (розшукових) дій, серед яких особливе місце займає огляд місця події. Саме ця слідча (розшукова) дія дозволяє оперативно зафіксувати матеріальну обстановку, виявити сліди насильства та інші фактичні дані, що підтверджують або спростовують обставини вчинення кримінального правопорушення.

Проведення огляду місця події у кримінальних провадженнях, пов'язаних із домашнім насильством, в умовах воєнного стану, в яких перебуває Україна вже майже п'ять років, супроводжується рядом серйозних викликів, які впливають на якість і повноту збирання доказів.

Першою проблемою є нестабільна безпекова ситуація, що включає ризики обстрілів, активні бойові дії чи загрозу виникнення надзвичайних ситуацій. Це значно обмежує час перебування слідчо-оперативної групи на місці події й може ускладнювати ретельне проведення огляду.

Другим викликом є логістичні труднощі та обмежений доступ до ресурсів. Це заважає оперативному прибуттю слідчих, залученню необхідних спеціалістів і використанню технічних засобів для документування доказів.

Третім фактором є зміна або порушення обстановки місця події. Переміщення постраждалих і свідків, прибирання слідів, пошкодження житла чи втручання сторонніх осіб серйозно ускладнюють процес реконструкції початкової картини події.

Додатковою складністю стає емоційний стан учасників події. Під час воєнних дій він часто характеризується високим рівнем тривожності, страхом або агресією, що може негативно впливати на комунікацію та затримувати отримання важливої інформації.

Також важливою проблемою є зростання значущості цифрових доказів. Їх виявлення, фіксація та документування відповідно до правових норм вимагають спеціальних навичок, що додатково ускладнює роботу слідчих і підвищує навантаження на них.

Зважаючи на зазначене вище, актуальність дослідження тактики огляду місця події кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством, в умовах воєнного стану зумовлена потребою адаптувати криміналістичні методи до нових умов оперативної обстановки, а також гарантувати ефективне проведення досудового розслідування у ситуаціях із підвищеним рівнем ризику.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема криміналістичного забезпечення розслідування домашнього насильства та кримінальних правопорушень, що з ним пов'язані, останніми роками привертає дедалі більшу увагу науковців. Такі дослідники, як І. В. Басиста, О. В. Батюк, В. Г. Гончаренко, І. І. Когутич, В. В. Тіщенко, М. В. Капустіна, В. О. Коновалова, В. М. Тертишник, М. В. Салтевський, С. М. Стахівський, Р. Л. Степанюк, В. Ю. Шепітько та інші, проаналізували різні аспекти організації досудового розслідування: виконання слідчих (розшукових) дій, застосування спеціальних знань і процес формування доказової бази. Теоретичні засади проведення огляду місця події були сформульовані у працях О. Ю. Прокопенка, В. В. Панасюк, А. А. Патики, Л. Л. Патик, Д. Д. Русанківської, К. А. Шаповал та інших криміналістів. У працях

зазначених авторів розкрито загальні питання організації огляду місця події, його роль та значення як ключової слідчої (розшукової) дії у кримінальних провадженнях щодо окресленої категорії протиправних діянь, визначено окремі тактичні прийоми його проведення, а також специфіку виявлення й фіксації доказової інформації під час розслідування домашнього насильства. Водночас аналіз наукової літератури засвідчує практичну відсутність комплексного вивчення тактики проведення огляду місця події в умовах воєнного стану. Окремі аспекти, такі як вплив безпекових ризиків на організацію огляду, специфіка документування матеріальних і цифрових слідів у середовищі збройної агресії, алгоритм дій слідчого під час повітряної тривоги або евакуації учасників слідчої (розшукової) дії, а також адаптація криміналістичних рекомендацій до сучасних умов роботи органів досудового розслідування, залишаються поза увагою науковців. Це підкреслює нагальну потребу у подальшому науковому дослідженні цієї проблематики та підтверджує актуальність обраного напрямку аналізу.

Також недостатньо опрацьованими аспектами лишаються питання безпеки учасників огляду, застосування безпілотників для документування місця події, особливості збирання й фіксації цифрових доказів, взаємодія між слідчими, психологами, членами мобільних груп реагування на випадки домашнього насильства та судово-медичними експертами, а також встановлення оптимальної послідовності окремих тактичних дій у високо-небезпечних умовах.

Метою статті є дослідження особливостей тактики огляду місця події під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством, в умовах воєнного стану, та розроблення рекомендацій щодо підвищення ефективності проведення цієї слідчої (розшукової) дії з урахуванням сучасних безпекових викликів.

Виклад основного матеріалу. Огляд відносять до початкових та невідкладних слідчих (розшукових) дій. Він є не лише однією з найпоширеніших слідчих (розшукових) дій, але й одним із найбільш достовірних способів здобуття доказової інформації. Це зумовлено тим, що отримані дані надходять до слідчого безпосередньо, без будь-яких проміжних етапів, що значно знижує ризик їх спотворення [1, с. 252].

Під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством, слідчий і прокурор мають право здійснювати огляд місцевості, приміщень, предметів та документів (ст. 237 КПК України) [2].

Огляд місця події є слідчою (розшуковою) дією, яка полягає у вивченні матеріальної обстановки місця вчинення кримінального правопорушення шляхом безпосереднього сприйняття його слідчим, прокурором та іншими учасниками огляду. Метою цієї слідчої (розшукової) дії є виявлення, фіксація та вилучення слідів правопорушення, інших речових доказів, а також встановлення механізму події й з'ясування обставин, що мають значення для ходу кримінального провадження [3, с. 415].

У кримінальних провадженнях, пов'язаних із домашнім насильством, ця слідча (розшукова) дія набуває особливої специфіки, зумовленої латентним характером таких правопорушень, їх систематичністю, а також поєднанням фізичних, психологічних та економічних форм впливу на потерпілу особу.

Тактика огляду місця події базується на загальних принципах криміналістики, зокрема своєчасності, повноти, об'єктивності, плановості та процесуальної допустимості. Зволікання з проведенням огляду може при-

звести до зміни слідової картини та втрати матеріальних слідів, що впливатиме на його ефективність [4, с. 148]. Водночас у кримінальних провадженнях щодо зазначених протиправних діянь вона повинна враховувати особливості механізму вчинення правопорушення, поведінки його учасників, а також специфіку слідової картини.

Огляд місця події при розслідуванні кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством, необхідно проводити в будь-якому випадку, незалежно від того скільки часу пройшло з моменту його вчинення. При цьому важливою умовою якісного проведення слідчої (розшукової) дії є безпосередня участь потерпілого. Це пов'язано з тим, що на момент огляду, який зазвичай відбувається не одразу після випадку домашнього насильства, обстановка може бути змінена. У таких випадках потерпілий матиме можливість допомогти слідчому у відтворенні первинної картини події [4, с. 149].

Варто також відмітити, що специфічною особливістю воєнного стану є можливість проведення огляду у будівлях, пошкоджених унаслідок бойових дій. Тому перед початком огляду першочергово необхідно оцінити технічний стан будівлі, визначити ризики обвалення конструкцій, виникнення пожежі, витоку газу чи інших небезпечних ситуацій. У разі потреби для проведення таких оглядів залучаються профільні спеціалісти або представники аварійно-рятувальних служб. Сам огляд здійснюється лише після підтвердження безпечних умов для перебування учасників в приміщенні.

Що стосується залучення до проведення огляду місця події спеціалістів, у кримінальних провадженнях щодо домашнього насильства в умовах воєнного стану їх склад визначається конкретною слідчою ситуацією. Найчастіше до проведення цієї слідчої (розшукової) дії залучаються спеціаліст-криміналіст, судово-медичний експерт, лікар, психолог, спеціаліст у сфері цифрових технологій, а за наявності безпекових ризиків, пов'язаних із наслідками бойових дій, – вибухотехнік або сапер. Їх участь сприяє повному виявленню, належній фіксації та вилученню доказової інформації, а також забезпеченню безпеки учасників слідчої (розшукової) дії.

Огляд місця події – це процес, що складається з трьох взаємопов'язаних етапів: підготовчого, робочого та заключного. Дотримання етапності проведення огляду місця події має не формальний, а принципово важливий зміст, оскільки саме від правильної організації цієї слідчої (розшукової) дії залежить повнота, достовірність і допустимість отриманої доказової інформації. Погоджуємось з В. Г. Клепиковським, що, оскільки порядок проведення будь-якої слідчої (розшукової) дії повинен досліджуватися шляхом виділення та вивчення окремих етапів її проведення, відповідно, робота слідчого (іншої уповноваженої особи) починається не з моменту фактичного проведення відповідних процесуальних дій, а саме з підготовчого етапу [5, с. 102].

К. О. Чаплинський виокремив такі підготовчі дії, які повинен здійснити слідчий до виїзду на місце події: а) одержати вичерпну інформацію про обставини вчиненого кримінального правопорушення; б) забезпечити до свого прибуття охорону місця події (наприклад, силами ППС або ПМГ, які знаходяться неподалік від місця кримінального правопорушення, або адміністрації установи) та затримати осіб, які є очевидцями злочинної події, до прибуття слідчо-оперативної групи; в) встановити, які заходи вжиті щодо усунення наслідків протиправного діяння; г) організувати медичну допомогу потерпілим або особам, які учинили кримінальне правопорушення; д) визначити склад слідчо-оперативної групи (за необ-

хідності залучити необхідних спеціалістів); е) заздалегідь забезпечити наявність понятих, якщо є підстави вважати, що на місці події залучити їх буде складно або неможливо; є) підготувати необхідні науково-технічні засоби для забезпечення виїзду на місце пригоди та проведення огляду (зокрема, криміналістичні засоби, транспорт, зв'язок та ін.); ж) вирішити питання щодо застосування службово-розшукової собаки; з) забезпечити участь необхідних учасників у проведенні цієї слідчої (розшукової) дії (наприклад, оперативних працівників, потерпілих, технічних помічників тощо) [6, с. 27]. Положення, запропоновані науковцем, доцільно розглядати як базову модель організації підготовчого етапу огляду місця події. Разом із тим сучасні умови розслідування домашнього насильства, особливо в період дії воєнного стану, обумовлюють необхідність її розширення шляхом включення додаткових підготовчих заходів, адаптованих під сучасні умови здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень як загалом, так і домашнього насильства зокрема.

Підготовчий етап до огляду місця вчинення домашнього насильства, наголошують Л. Л. Патик, А. А. Патик та Д. Д. Русанівська, є критично важливим, оскільки такі ситуації характеризуються високим рівнем емоційної напруги та ризиком повторного нападу, і важливо забезпечити безпечні та законні умови для діяльності слідчо-оперативної групи. Підготовчий етап, пишуть вчені, поділяється на: а) дії до виїзду; б) дії по прибуттю [7, с. 1930].

За міркуваннями Р. Л. Яремчук, організаційні особливості початкової стадії в умовах воєнного стану полягають у наступному: необхідність оперативного реагування на обставини, пов'язані з обмеженнями доступу до місця події через бойові дії, постійна загроза наявності вибухових предметів чи мін на місці злочину, а також врахування можливих військових операцій, що ускладнюють проведення огляду. Враховуючи ці фактори, слідчий та оперативні підрозділи повинні забезпечити максимальну безпеку, швидкість та точність у прийнятті рішень щодо проведення огляду місця події [8, с. 117]. Що стосується домашнього насильства та з урахуванням вищевказаного, вважаємо, що в умовах воєнного стану початковий етап огляду місця події у зазначених кримінальних провадженнях повинен базуватися на трьох ключових пріоритетах: забезпеченні безпеки, оперативності дій та збереженні доказової інформації. Для цього необхідно попередньо оцінити криміналістичні та безпекові ризики, оперативно ізолювати кривдника, гарантувати захист потерпілої особи, координувати дії усіх учасників слідчо-оперативної групи та своєчасно реагувати на особливості правового режиму воєнного стану. Застосування такого підходу сприяє ефективнішому проведенню огляду місця події та створює умови для формування повної й достовірної доказової бази.

Підготовчий етап огляду місця події охоплює комплекс взаємопов'язаних заходів, які доцільно структурувати за кількома основними напрямками.

На початковій стадії проводиться первинна оцінка ситуації. Слідчий або уповноважена особа, яка першою прибуває на місце події, зобов'язана визначити характер обстановки, можливі ризики для життя та безпеки осіб, що перебувають на місці, а також ймовірність подальшого розвитку загрозливих подій. Особливу увагу у випадках домашнього насильства слід приділяти емоційному стану сторін конфлікту, проявам агресії з боку зловмисника та загрози повторення насильства.

Другий напрямок – забезпечення безпеки і припинення протиправних дій. За необхідності застосовуються заходи для ізоляції правопорушника, зупинки його агресії та надання медичної допомоги потерпілим. Ці дії мають першочергове значення, адже головною метою є захист життя і здоров'я.

Ще один важливий аспект – охорона місця події. Для цього необхідно: а) обмежити доступ сторонніх осіб; б) визначити межі території події; в) встановити контроль за переміщенням людей у межах цієї ділянки. Такі дії покликані запобігти знищенню, пошкодженню чи переміщенню доказів. Це особливо важливо в кримінальних провадженнях цієї категорії, де сліди часто бувають нестійкими і можуть бути легко знищені або змінені.

Ключовим етапом підготовки є збір первинної інформації про подію. Слідчий з'ясовує такі дані: 1) що трапилося? 2) коли це сталося? 3) хто був учасниками конфлікту? 4) чи є свідки? 5) чи мали місце подібні випадки раніше? Ця інформація допомагає створити попередню картину події і визначити орієнтири для подальшої роботи.

Паралельно організовується діяльність слідчо-оперативної групи (СОГ). Формується її склад, розподіляються функції та встановлюється порядок співпраці. У разі необхідності залучаються спеціалісти, зокрема експерти-криміналісти, судово-медичні фахівці чи психологи, що є особливо доцільним у випадках домашнього насильства над літніми людьми.

Не варто забувати і про технічну підготовку. Перед початком слід перевірити стан фото- і відеобладнання, освітлювальних приладів, пакувальних матеріалів та інструментів для фіксації й вилучення доказів. Належне технічне забезпечення гарантує якість збирання доказової бази.

Ще одним елементом є визначення меж і структури майбутнього огляду місця події. Слідчий має попередньо позначити територію, що підлягатиме дослідженню, визначити ймовірні місця розташування доказів та обрати найбільш доцільний метод огляду (наприклад, концентричний чи ексцентричний). У процесі формуються також попередні версії щодо ймовірного механізму розвитку подій.

Таким чином, підготовчий етап розподіляється на дві стадії: 1) підготовка до виїзду на місце події, що передбачає уточнення отриманих вихідних даних про подію; визначення складу учасників огляду, створення слідчо-оперативної групи; перевірку готовності техніко-криміналістичних та інших технічних засобів; 2) підготовка на місці події, де головна роль належить слідчому: прийняття заходів з охорони місця події; надання допомоги потерпілим (виклик швидкої допомоги, самостійне транспортування до медичного закладу тощо), інших заходів, спрямованих на послаблення негативних наслідків або їх ліквідацію; уточнення наявної початкової інформації; складання плану дій та його коригування в процесі проведення огляду; видалення сторонніх осіб і забезпечення охорони місця події; залучення понять; коротке опитування потерпілого, очевидців; проведення за необхідності невідкладних оперативно-розшукових заходів з метою затримання правопорушника; розподіл обов'язків між учасниками СОГ на підставі плану (або одночасно з його уточненням чи розробкою) [9, с. 136].

Чітке дотримання підготовчого етапу забезпечує збереження слідової картини. Якщо місце події не буде своєчасно ізольоване, а доступ сторонніх осіб – обмежений, існує високий ризик втрати або спотворення слідів. У кримінальних провадженнях цієї категорії криміналь-

них правопорушень це особливо критично, оскільки значна частина доказів є нестійкою (наприклад, незначні тілесні ушкодження, безлад у приміщенні, сліди боротьби), а також може бути свідомо знищена правопорушником або прихована потерпілою особою.

Вирішальне значення для системності та повноти дослідження має робочий етап огляду місця події. Саме послідовний перехід від загального огляду до детального дозволяє: уникнути хаотичних дій; не пропустити важливі об'єкти чи сліди; правильно визначити механізм події.

Робочий етап огляду включає безпосереднє дослідження місця події. Робочий етап складається із загального (орієнтуючого) та детального огляду [9, с. 137].

Стадія загального огляду передбачає: 1) орієнтування на місці події, проведення попереднього огляду, визначення його меж, сприйняття обстановки в цілому і в нерухомому стані. Орієнтуючий огляд дозволяє отримати загальне уявлення про обстановку, визначити характер події та окреслити основні напрямки подальшого пошуку доказів; 2) здійснення орієнтуючої, оглядової фотозйомки; 3) визначення вихідної точки огляду (умовного центра, периферії), коригування плану дій, послідовності, вибір необхідних техніко-криміналістичних засобів; 4) визначення методів обстеження місця події, які поділяються на види: а) за характером дослідження: статичний і динамічний; б) за охопленням обстановки: вибірковий (або суб'єктивний) і суцільний (або об'єктивний); в) за глибиною дослідження: загальний і детальний; г) за послідовністю дослідження (застосування засобів): концентричний – від умовної периферії до умовного центру (по спіралі, що згортається); ексцентричний – від центру до периферії (по спіралі, що розгортається); фронтальний (або лінійний) – від однієї межі до іншої; секторний, вузловий; огляд за квадратами, прямокутниками тощо [3, с. 416–418].

У процесі детального огляду підлягають дослідженню обстановка місця події, розташування предметів, наявність слідів боротьби, пошкоджень майна, а також можливі зняття вчинення правопорушення. Особливу увагу слід приділяти виявленню як очевидних, так і малопомітних слідів, зокрема мікрооб'єктів, біологічних слідів, а також цифрових доказів (повідомлень, записів тощо).

Детальний огляд суттєво відрізняється від орієнтуючого тим, що його метою є глибокий, систематичний аналіз кожного елемента місця події. Від якості проведення цього етапу суттєво залежить успіх розслідування, адже він потребує ретельно продуманої тактики, дотримання чіткої послідовності дій та здатності слідчого виявляти і аналізувати зв'язки між знайденими об'єктами.

Цей вид огляду виконується за спеціальними методиками, що передбачають використання визначених способів дослідження. Найпоширенішими серед них є концентричний (рух від периферії до центру), ексцентричний (від центру до периферії), фронтальний (лінійний) і секторний. Вибір конкретного методу обумовлюється характером події, особливостями місцевості та характером слідів.

Під час проведення детального огляду починають із аналізу обстановки місця події. Особливу увагу приділяють: розташуванню меблів і предметів; ознакам порушення звичайного порядку; слідам боротьби чи конфлікту; пошкодженням різних об'єктів.

Такий аналіз дозволяє реконструювати хронологію події, встановити місця прикладення сили та визначити ділянки, де знаходяться ключові сліди.

Важливу роль відіграє виявлення та фіксація слідів, що свідчать про кримінальне правопорушення. Серед них: а) біологічні сліди (кров, слина, волосся); б) механічні пошкодження (злами, тріщини, деформації); в) сліди використання знарядь; г) мікрооб'єкти (фрагменти тканин, пил, волокна); д) цифрові сліди (повідомлення в гаджетах, аудіо- та відеоматеріали).

Кожен знайдений елемент підлягає ретельному аналізу, документуванню та фотографуванню з врахуванням його унікальних характеристик, розташування й зв'язку з іншими об'єктами.

Важливим напрямом детального огляду є встановлення та дослідження можливих знарядь вчинення кримінального правопорушення. У випадках, пов'язаних із домашнім насильством, це можуть бути предмети побутового призначення, такі як меблі, посуд або реміні. Їх виявлення допомагає визначити спосіб злочинних дій і характер нанесених ушкоджень.

Питання, на яке б ми хотіли звернути увагу у нашому дослідженні, є використання безпілотних літальних апаратів (БпЛА) під час огляду місця події при розслідуванні кримінального правопорушення, пов'язаного з домашнім насильством. Не буде перебільшенням твердження, що у сучасних умовах розвитку криміналістичної техніки це один із перспективних напрямів вдосконалення тактики проведення зазначеної слідчої (розшукової) дії. Однак їхнє застосування у розслідуваннях кримінальних правопорушень щодо домашнього насильства має певні особливості через специфіку локалізації місць подій, яка зазвичай обмежується межами житлових приміщень.

На відміну від розслідувань дорожньо-транспортних пригод, воєнних злочинів чи інших подій, що відбуваються на відкритій місцевості, застосування БпЛА для дослідження внутрішньої обстановки житла має певні обмеження. Водночас в умовах воєнного стану виникають ситуації, коли використання безпілотників стає виправданим і значно підвищує ефективність огляду.

Це особливо актуально у випадках, якщо домашнє насильство мало місце в будівлях, пошкоджених внаслідок бойових дій, ракетних або артилерійських обстрілів. У таких обставинах зростає ризик обвалення конструкцій, наявності вибухонебезпечних предметів чи інших небезпек, що загрожують життю або здоров'ю учасників слідчих дій. Застосування БпЛА дозволяє дистанційно оцінити стан будівлі ще до початку безпосереднього огляду, визначити безпечні маршрути підходу до місця події та ідентифікувати потенційно небезпечні ділянки.

Окрім цього, аерофотозйомка є корисною для документування загальної обстановки місця події. Це включає такі аспекти, як розташування житлового будинку, господарських споруд, прилеглої території, шляхів підходу та відходу, а також можливих маршрутів втечі особи, яка вчинила правопорушення. Отримані матеріали фото- та відеофіксації можуть стати основою для подальшого аналізу механізму події, створення схем та здійснення моделей ситуації. Матеріали аерозйомки мають таку саму доказову силу, як і матеріали традиційної наземної зйомки, і нічим не відрізняються від останніх [10, с. 16].

Практична користь від застосування БпЛА проявляється і в тих ситуаціях, коли кривдник прагне позбутися доказів – наприклад, викинувши знаряддя злочину у двір, господарські будівлі чи на прилеглу територію. Використання безпілотників дає змогу швидко обстежити вказану зону, оперативно знаходячи предмети, які можуть мати доказову цінність, та скорочуючи час їхнього пошуку.

Особливої актуальності БпЛА набувають у випадках раптового призупинення огляду через оголошення повітряної тривоги чи ризик повторного обстрілу. Завдяки можливостям дистанційної фіксації загальної обстановки вдається зафіксувати первинний стан місця події ще до внесення змін під впливом рятувальних робіт, евакуації чи руйнувань.

Однак варто зазначити, що використання БпЛА під час розслідувань кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством, не може повноцінно замінити традиційний огляд місця події. Безпілотники не здатні виявляти біологічні сліди, мікрочастинки, документи, цифрові носії інформації або інші докази, які є важливими для встановлення обставин вчинення правопорушення. Тому БпЛА слугують лише допоміжним інструментом техніко-криміналістичного характеру, який доповнює традиційні методи роботи на місці події.

Особливу увагу також слід приділяти способам приховування домашнього насильства, які можуть проявлятися як у діях правопорушника (знищення слідів, тиск на потерпілу особу), так і у поведінці самої потерпілої особи, яка з різних причин може приховувати факт насильства. Це зумовлює необхідність підвищеної уважності слідчого та застосування комплексного підходу до оцінки обстановки місця події.

Особливо складною є ситуація, коли приховування має системний і тривалий характер, що притаманно домашньому насильству. У таких випадках: а) сліди можуть бути частково або повністю усунуті; б) обстановка не відображає реального механізму події; в) показання потерпілої особи можуть бути непослідовними або суперечливими.

У зв'язку з цим слідчий повинен звертати увагу не лише на очевидні факти, але й на непрямі (індикативні) ознаки, зокрема: невідповідність між поясненнями та фактичними даними; наявність ушкоджень різної давності; ознаки систематичного психологічного тиску; надмірну тривожність або, навпаки, емоційну відстороненість потерпілої особи; сліди нещодавнього прибирання або спроб відновлення обстановки.

Крім того, необхідно враховувати, що правопорушник може цілеспрямовано формувати контрольоване середовище, обмежуючи доступ потерпілої особи до засобів зв'язку, контактів із третіми особами або інформації, що ускладнює своєчасне виявлення правопорушення.

Отже, на цій стадії отриману інформацію аналізують і оцінюють (звичайно, така дія проводиться й раніше). На підставі інформації висувуються версії про характер події в цілому та окремі її обставини (особу правопорушника, мотив, спосіб вчинення тощо). Необхідно звернути увагу на ті обставини, які суперечать висунутій версії та звичайному для такої ситуації перебігу, розвитку події. Вони можуть бути підставою для висунення версії про інсценування кримінального правопорушення (зокрема, з мотивів помсти) [9, с. 138].

На заключному етапі огляду місця події слідчий:

– складає протокол огляду місця події (спеціаліст при цьому надає допомогу в описі слідів). Протокол огляду місця події повинен відповідати вимогам кримінального процесуального законодавства та містити: повний і послідовний опис обстановки; характеристику виявлених слідів і предметів; зазначення способів їх фіксації та вилучення; відомості про застосовані технічні засоби; зауваження учасників слідчої дії (за наявності). Крім протоколу, здійснюється оформлення додатків до нього, до яких належать: фототаблиці; відеозаписи; плани, схеми місця події; додаткові пояснення спеціалістів;

– упаковує об'єкти, вилучені з місця події (спеціаліст також надає допомогу слідчому при упакуванні вилучених слідів);

– вживає заходи щодо збереження об'єктів, які мають доказове значення, та які неможливо вилучити з місця події (збереження їх первинного стану; унеможливлення пошкодження або підміни; дотримання правил поводження з речовими доказами);

– вживає заходи щодо заяв, які надійшли від учасників огляду та інших осіб під час огляду місця події [3, с. 416–418].

Також на заключному етапі здійснюється перевірка повноти проведеного огляду, за необхідності проводиться повторний огляд, узагальнюються отримані результати та формуються первинні слідчі версії. Саме на цьому етапі відбувається аналітичне осмислення зібраної інформації, що дозволяє визначити подальші напрями досудового розслідування.

Важливо забезпечити повноту та точність відображення обстановки місця події, оскільки саме ці дані мають доказове значення у кримінальному провадженні.

Водночас на цьому етапі визначається подальший напрям розслідування, зокрема: а) необхідність призначення судових експертиз (судово-медичної, психологічної тощо); б) проведення допитів; в) витребування додаткових доказів; г) вжиття заходів безпеки щодо потерпілої особи.

Отже, заключний етап огляду місця події виконує функцію узагальнення, перевірки та процесуального

закріплення отриманої інформації, а також формує підґрунтя для подальшого ефективного розслідування. Його належне проведення забезпечує допустимість і доказову силу зібраних матеріалів та сприяє встановленню об'єктивної істини у кримінальному провадженні.

Висновки. Таким чином, тактика огляду місця події у кримінальних провадженнях, пов'язаних із домашнім насильством, повинна ґрунтуватися на поєднанні загальних криміналістичних положень із урахуванням специфіки даної категорії правопорушень. Ефективність огляду визначається не лише якістю фіксації матеріальних слідів, але й здатністю слідчого виявити та інтерпретувати комплекс обставин, що відображають реальний механізм насильницької поведінки, включаючи її психологічні та соціальні аспекти.

З огляду на викладене, огляд місця події при розслідуванні домашнього насильства в умовах воєнного стану варто розглядати не лише як процесуальну дію, спрямовану на виявлення матеріальних слідів кримінального правопорушення, але й як багатогранну криміналістичну діяльність, що поєднує організаційні, тактичні, технічні та безпекові заходи. Її успішне проведення потребує від слідчого високого рівня професійної підготовки, здатності швидко оцінювати зміну слідчої ситуації, налагоджувати результативну взаємодію з фахівцями різних галузей і використовувати сучасні технічні засоби для фіксації доказів.

Список використаних джерел

1. Криміналістика : підручник / За ред. В. В. Тіщенко. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2017. 556 с.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
3. Криміналістика : підручник / В. В. Пясковський, Ю. М. Черноус, А. В. Самодін та ін. ; за заг. ред. В. В. Пясковського. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2020. 752 с.
4. Іщенко Т. В. Розслідування домашнього насильства : дис. ... д-ра філософії за спеціальністю 081 – Право. Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2021. 324 с.
5. Клепиковський В. Г. Кримінальний процесуальний аналіз огляду місця події як слідчої (розшукової) дії : дис. ... д-ра філософії за спеціальністю – 081 Право. Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2023. 208 с.
6. Чаплинський К. О. Тактика проведення окремих слідчих дій : монографія. Дніпропетровськ, 2006. 416 с.
7. Патик Л. Л., Патик А. А., Русанківська Д. Д. Особливості огляду місця події під час розслідування домашнього насильства. *Національні інтереси України*. 2026. № 5 (22). С. 1926–1936. 2026ISSN3041-1793 [https://doi.org/10.52058/3041-1793-2026-5\(22\)-1926-1936](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2026-5(22)-1926-1936)
8. Яремчук Р. Л. Тактичні особливості огляду місця події під час розслідування умисних вбивств, вчинених з використанням вогнепальної зброї в умовах воєнного стану. *Форум права*. 2025. 81(1). 111–120 DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.13923468>
9. Слухасько Ю. М. Методика розслідування домашнього насильства: дис. ... д-ра філософії за спеціальністю 081 – Право. Донецький державний університет внутрішніх справ. Кропивницький, 2023. 213 с.
10. Використання безпілотних літальних апаратів під час огляду місця події : метод. рекомендації / кол. авт. : А. В. Захарко, І. В. Пиріг, В. Д. Поливанюк, Д. Б. Санакоєв. Дніпро : Дніпровський державний університет внутрішніх справ, 2024. 32 с.

References

1. Tishchenko, V. V. (Ed.). (2017). *Kryminalistyka [Criminalistics]*. Odessa: Vydavnychiy dim "Helvetyka". [in Ukrainian].
2. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 13 kvitnia 2012 r. № 4651-VI [Criminal Procedure Code of Ukraine: Law of Ukraine of April 13, 2012, No. 4651-VI]. (2012). Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> [in Ukrainian].
3. Piaskovskiy, V. V., Chornous, Yu. M., Samodin, A. V., et al. (2020). *Kryminalistyka [Criminalistics]* (2nd ed., rev. and enl.; V. V. Piaskovskiy, Ed.). Kharkiv: Pravo. [in Ukrainian].
4. Ishchenko, T. V. (2021). *Rozsliduvannia domashnoho nasyilstva [Investigation of domestic violence]* (Doctoral dissertation in Philosophy, specialty 081 – Law). National Academy of Internal Affairs, Kyiv. [in Ukrainian].
5. Klepikovskiy, V. H. (2023). *Kryminalnyi protsesualnyi analiz ohliadu mistisia podii yak slidchoi (rozshukovoi) dii [Criminal procedural analysis of crime scene examination as an investigative (search) action]* (Doctoral dissertation in Philosophy, specialty 081 – Law). National University "Odessa Law Academy," Odessa. [in Ukrainian].
6. Chaplynskyi, K. O. (2006). *Taktyka provedennia okremykh slidchykh dii [Tactics of conducting individual investigative actions]*. Dnipropetrovsk. [in Ukrainian].
7. Patyk, L. L., Patyk, A. A., & Rusankivska, D. D. (2026). *Osoblyvosti ohliadu mistisia podii pid chas rozsliduvannia domashnoho nasyilstva [Specific features of crime scene examination during the investigation of domestic violence]*. *Natsio-*

nalni interesy Ukrainy [National Interests of Ukraine], (5(22)), 1926–1936. [https://doi.org/10.52058/3041-1793-2026-5\(22\)-1926-1936](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2026-5(22)-1926-1936) [in Ukrainian].

8. Yaremchuk, R. L. (2025). Taktychni osoblyvosti ohliadu mistsia podii pid chas rozsliduvannia umysnykh vbyvstv, vchynenykh z vykorystanniam vohnepalnoi zbroi v umovakh voiennoho stanu [Tactical features of crime scene examination during the investigation of intentional homicides committed with the use of firearms under martial law]. *Forum Prava [Forum of Law]*, 81(1), 111–120. <https://doi.org/10.5281/zenodo.13923468> [in Ukrainian].

9. Slukhaienko, Yu. M. (2023). *Metodyka rozsliduvannia domashnoho nasylstva [Methodology for investigating domestic violence]* (Doctoral dissertation in Philosophy, specialty 081 – Law). Donetsk State University of Internal Affairs, Kropyvnytskyi. [in Ukrainian].

10. Zakharko, A. V., Pyrih, I. V., Polyvaniuk, V. D., & Sanakoev, D. B. (2024). *Vykorystannia bezpilotnykh litalnykh aparativ pid chas ohliadu mistsia podii [Use of unmanned aerial vehicles during crime scene examination]: Metodychni rekomendatsii [Methodological recommendations]*. Dnipro: Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs. [in Ukrainian].

Botnarenko Iryna,

Candidate of Law,

Senior Researcher of the Research Laboratory on Crime Prevention Problems

Educational and Scientific Institute of Police Activity

(National Academy of Internal Affairs, Kyiv)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4697-3767>

Kryzhna Valentyna,

Candidate of Law, Senior Researcher,

Leading Researcher of the Research Laboratory on Forensic Support and Forensic Expertise

Educational and Scientific Expert Forensic Institute

(National Academy of Internal Affairs, Kyiv)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0402-4224>

TACTICS OF CRIME SCENE EXAMINATION DURING THE INVESTIGATION OF CRIMINAL OFFENSES RELATED TO DOMESTIC VIOLENCE UNDER MARTIAL LAW

The article examines key aspects of the tactics of conducting a scene inspection during investigations of criminal offenses related to domestic violence, which are of particular relevance in martial law. It is noted that conducting this investigative (search) action in criminal proceedings related to domestic violence under martial law is accompanied by a number of serious challenges that affect the quality and completeness of evidence collection. The content of the preparatory, working and final stages of the scene inspection is considered, as well as their tactical tasks and organizational features are determined. Particular attention is paid to the issue of ensuring the safety of participants in the investigative (detective) action, the interaction of the investigator with specialists of various profiles, the use of modern technical and forensic tools, including unmanned aerial vehicles. The specifics of the detection, fixation and removal of material, biological and digital traces are also considered. The importance of a comprehensive approach to assessing the scene of the incident is emphasized, taking into account possible signs of concealment of domestic violence, the psychological state of the victim and the features of the trace picture. It is concluded that the effectiveness of the scene inspection in criminal proceedings on domestic violence and related criminal offenses during martial law depends on the correct organization of the investigative (search) action, the timely use of forensic recommendations, modern technical means and interagency cooperation. It is important to take into account security factors that ensure complete, comprehensive and objective collection of evidence and increase the effectiveness of the pre-trial investigation. The emphasis is on the mandatory provision of completeness and accuracy of the depiction of the scene of the incident, since it is these data that have evidentiary value in criminal proceedings.

Key words: criminal offense, domestic violence, scene examination, forensic tactics, martial law, investigative (search) actions, digital evidence, tactical techniques, criminal proceedings.

Дата першого надходження статті до видання: 16.07.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 11.09.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 14.10.2026